

Oslo kommune
Utdanningsetaten

Oslo kommunale skolehager

Nyttehagen

-En nødvendighet for skole og hjem. Fortsatt?

Oslo kommune
Utdanningsetaten

Oslo kommunale skolehager

Presentasjon ved

- Tore Fallér - leder Oslo kommunale skolehager
- Avdeling under Utdanningsetaten i Oslo
- Ansatt siden 1993
- Utdannet agronom
- Tidligere skolehagelærer ved Bjølsen skole
- Gikk selv i skolehagen på Grefsen skole på 60-tallet

Er skolehagene bare en levning fra en fjern og glemt fortid?

*Der tiden har stått stille og minnene om
kålrabibiff, flyttepølse og nød står sentralt.
En fortid som vi har fjernet oss langt fra.*

Eller fremstår skolehagene i dag som spredte grønne oaser i noen byer og enkelte andre steder rundt i landet?

Men først et tilbakeblikk:

PROFESSOR SCHÜBELER

- Professor F.C.Schübeler ved den botaniske have på Tøyen fatt i. han gir ut boka” Havebog for Almuen” i 1856 og i 1865 en utvidet versjon:
- ”Kjøkkenhaven, dens Brug og Nytte i Husholdningen. Et Skrift for Folket. Norges Almueskolelærere tilegnet”.
- Der skriver han om betydningen av at barna tar del i arbeidet med dyrkingen av skolejorden
- ”- idetmindste saa meget, at deres Øine aabnes og at Sandsen bliver vagt for en saadan Gjerning. Tanken og Sindet faar en saadan Retning og det alminnelige Skjøn modnes saaledes, at dette kan virke paa den senere Livsgjerning. Paa denne Maade vil det hele Værk i een henseende være saa godt støttet, at man med Grund tør haabe paa en bedre Fremtid”

Bakerst i boka har han forslag til hvordan en slik hage kan se ut.

- Professor Schübeler var en gammel venn av Henrik Wergeland og helt sikkert påvirket av ham
- I 1852 holder han Norges første hagebruksutstilling

Tegninger til Haver ved Skolehuse paa Landet.
(S. 81 og 82).

No. 73 og 74 A. Bygning, som ligger i Nord for Haven. 1. Brønd
2. Driøbænk. 3. Blomster. 4. Væsthus. 5. Græsvold.
Paa Jordstykket i Vest sættes Prydbuste og i Ost Bærbuste, saafom
Ribb og Stikkelsbær. Paa de smale Jordstrimler, som ligge lang
Gjerdet i Ost og Syd, og paa Tegningen No. 74 ogsaa i Vest, kan man
sætte Bringebær og Jordbær.
Til Væsthusene kan man bruge enten Stryner, Guldrøgn, Jasminer,
Druehyld, Hassel eller hvad man af lignende Træer har ved Haanden.
Men til dette Brug bør man aldrig plante Lind, Alm eller andre
saadanne Træer, som blive store. De miste efterhaanden Grenene paa
Stammerne, og man kan da ikke mere saa Væsthuset tæt.

Johannes Smith

- Overlærer ved Møllergata skole Henrik Solheim og reallærer Johannes Smith engasjerer seg sterkt i skolehavesaken. Solheim som fra 1911 blir den første bestyrer av skolehagene i Kristiania, drar på studiereise til Danmark og Sverige for å studere sløyd- og skolehavesaken i 1891.
- Johannes Smith skriver flere artikler om skolehagesaken i Norsk Hagetidende fra 1892 og får tildelt et stipend av Det kgl. Selskap for Norges Vel i 1897 for "i Sverige, Danmark, Tyskland og Østerrike å undersøke hva der var gjort for ved folkeskolen å spre interesse for og kjennskap til hagedyrkningens og treplantningens fremme".
I 1906 utgir han boka:

"Skolehagen som undervisnings og arbeidsfelt"
Den første norske bok som kun er viet skolehagen.

Skolehagen som undervisnings- og arbejdsfelt (1906)

1. et middel til opdragelse
 2. til forstandsudvikling
 3. til stor hjælp ved tilegnelsen af de naturhistoriske kundskaber og dernæst et middel til at bringe praktisk færdighed
- Dette viser at det helt fra starten ikke var fokus på avling, men på det pædagogiske.

Den første skolehage i Oslo.

Da må historien om Marie Jørstad fortelles. Denne kvinnen fra Fåberg som alt i 1885 begynte å skrive om skolehager i sitt blad "Husmoderen"

"Men man bare lo av meg, da jeg foreslo, at byens kostbare grund skulle tas til skolehaver og legges opp til de nye skolehus, som ble bygget den gang. Og da det ikke nyttet det minste, at jeg stadig skrev og minnet om, hvilket betydningsfullt arbeide, som kunne tas opp på dette felt, bestemte jeg meg til at ta fatt selv og vise i gjerning hva der kunne gjøres". Sier hun i et intervju i dagbladet i 1909.

I 1906 fikk hun på privat initiativ lov til å bruke et jorde på gården Lille Frogner som ble kalt Bondejordet (i dagens Gyldenløvesgt.) vederlagsfritt av hoffsjef Løvenskiold.

Marie Jørstad

- Her hadde hun hvert år 24 gutter, som hver hadde et felt på 60 m². De hadde også et fellesfelt der avlingen ble solgt for å dekke en del av utgiftene.
- Dette arbeidet startet hun da hun var 73 år gammel og holdt på til hun var 80.
- *"For barna er intet saa opdragende som at arbeide med jorden. De lærer at kjende og bli glad i naturen, de lærer seg orden, paalidelighet og arbeidsomhet, foruten at de lærer at dyrke de planter som man har mest nytte av i det daglige liv.*
- *Og ikke mindre betydning har det, at hjemmene lærer at spise og benytte grønnsaker og derved faa en naturligere og sundere levemaade.*
- *Felleshaven haaper jeg ogsaa vil virke til at den gjør barna til gode borgere, lære dem at tænke paa samfundets bedste."*

KRISTIANIA FOLKESKOLERS SKOLEHAGE 1909

I begynnelsen av 1909
overdro Kristiania
kommune et stykke jord
på 50 mål til anlegg av
skolehave for 6 av
Kristianias skoler

- Her fikk skolene:
Møllergaten
Foss
Bolteløkken
Lilleborg
Sagene og
Grünerløkken plass.

Her med det eldste bildet fra "Gjedemyrens
skolehave" fra 1911/12.

Pionertiden

- Det var frivillig å være med i skolehagen
- Fra 1918 hadde alle byens elever anledning til å delta.
- Kommunen overtok da alle driftsutgifter.
- Det var da ca. 3000 barn med i skolehagen.

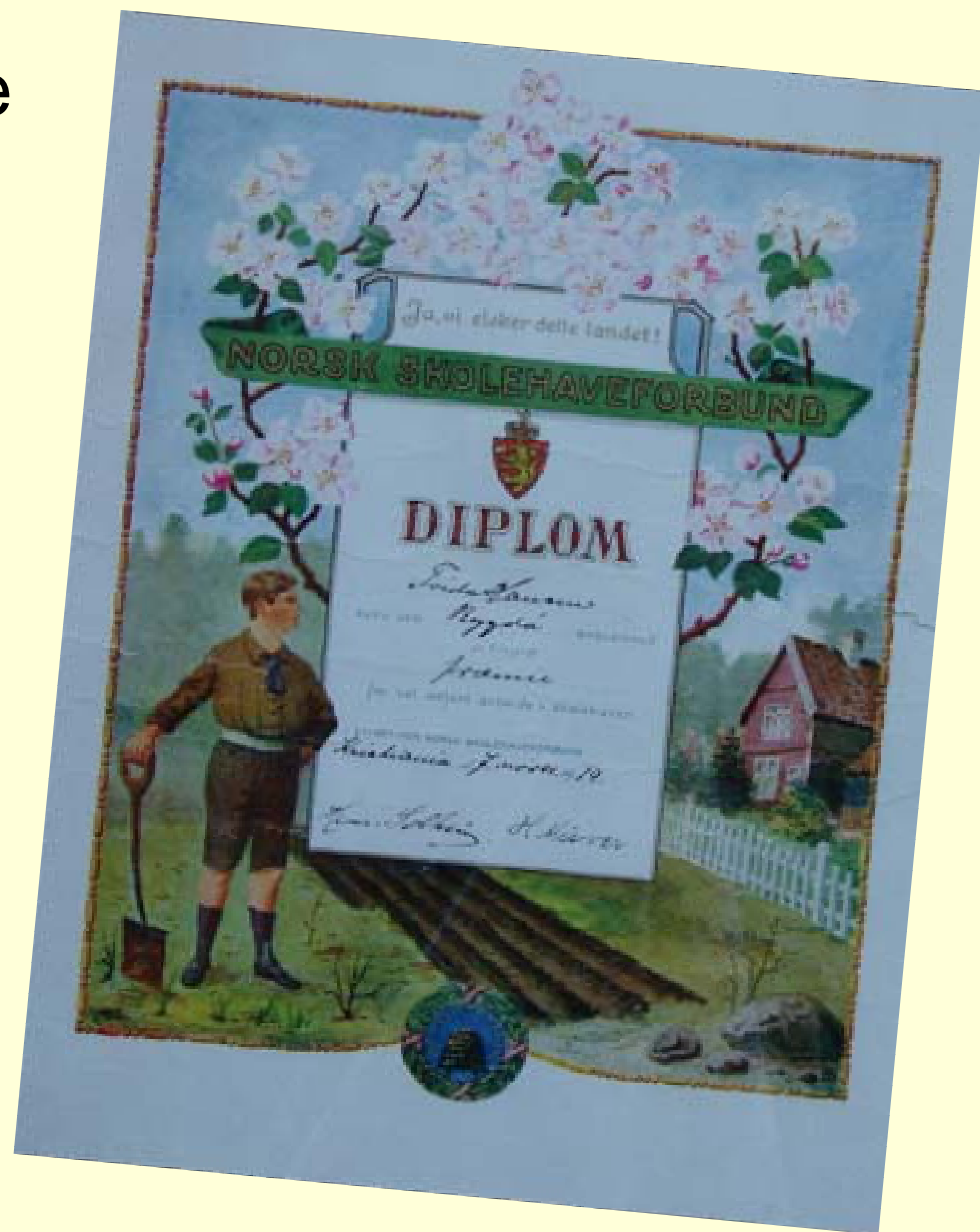

Da var det hele virkelig kommet i gang.

- Geitmyra skolehage har hele tiden vært landets største skolehage og sentrum for driften også for resten av byen.

- Det var vanlig å dele ut flotte diplomer for vel utført arbeid i skolehagen
- Her med Frida Hansens diplom fra Bygdø skoles skolehage i 1919.

- Det fortelles at dronning Maud på sine rideturer ofte passerte elevene på Bygdø skole (som den gangen lå på Skøyen). Hun var som kjent svært glad i hager og hagestell, og ble inspirert til å gi dem et areal av kongsgården til skolehage. Den ligger på Hengsenga og eksisterer den dag i dag.

Depresjonsår og krig

- Det meste som kan dyrkes opp blir nå dyrket
- Nå blir skolehagene også viktige for matforsyning og kosthold
- For mange ble nok grønnsakene som ble brakt med hjem også en introduksjon til endrete kostholdsvaner

Etterkrigstiden

- Oslo kommunale skolehager – som nå er blitt navnet - har et omfang på ca 90 skoler, som til sammen disponerte 250 daa jord, en rektorstilling og 4 fast ansatte gartnere og rundt 150 deltidsansatte skolehagelærere med sommervikarer i tillegg.
- Dette til stor glede for tusenvis av elever opp gjennom årene
- **Jeg vil påstå at ingen institusjon i by og på land har betydd mer for nyttehagens framvekst enn skolehagen**

NEDGANGSTIDER

- Så kom nedgangstiden. På slutten av 1980-tallet besluttet byrådet å selge tomten på Geitmyra.
- De ansatte ble sagt opp eller omplassert og budsjettet ble redusert til kr.0!!
- Det samme hadde da allerede skjedd over det meste av landet.
- Dette var samtidig med den såkalte jappetidens sammenbrudd og salget av Geitmyra ble det ikke noe av.

Men skolehagen var ikke død.

- I 1993 bevilget et nytt byråd litt penger og en stilling til skolehagene.
- Driften har siden da ligget på omtrent samme nivå som nå med mellom 40 og 50 skoler fordelt på nesten 30 forskjellige steder.
- Det har så vidt vært nok til å holde liv i skolehagene i Oslo – mot alle odds.
- Mye verdifullt areal og kompetanse går nå tapt
- Noen kamper er vunnet og noen er tapt, men hovedbasen på Geitmyra består.